

УДК 341.162

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.47>**Альона Бабіч,**

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВСЕСВІТНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ЦІЛІ, СТРУКТУРА, КОМПЕТЕНЦІЯ

Статтю присвячено характеристиці Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) як однієї зі спеціалізованих установ ООН. Як і всі міжнародні організації, ВОІВ відповідає ряду притаманних для них ознак. Зокрема, вона має власну постійну внутрішню структуру, володіє міжнародною правосуб'єктністю, діє на основі установчого документа, ставить перед собою цілі, спрямовані на забезпечення безстрокового співробітництва в конкретній сфері, заснована на основі членства, має власні повноваження та обов'язки тощо.

У зв'язку з цим у статті проведений аналіз кожного з даних елементів, що характеризують Всесвітню організацію інтелектуальної власності, вирізняють її з-поміж інших суб'єктів міжнародного права та надають їй виключне значення в міжнародному співробітництві щодо інтелектуальної власності.

У статті викладено історичні передумови, а також об'єктивні причини, які сприяли створенню даної міжнародної організації. Автор статті звертає увагу на важливість належного міжнародного нормативного регулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності з метою захисту прав суб'єктів, яким належать права на той чи інший об'єкт інтелектуальної власності. Із цього випливає важливість існування міжнародної організації, яка розробляє міжнародні стандарти у сфері інтелектуальної власності.

У статті з'ясовано та описано основні цілі, які ставить перед собою світове співтовариство у сфері здійснення та реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності. Також приділено особливу увагу аналізу внутрішньоорганізаційної структури міжнародної організації, тобто системи її органів. Охарактеризовано порядок діяльності та повноваження кожного з органів ВОІВ. Не менш важливою підтемою, яка розглянута в цій статті, є міжнародні договори, положеннями яких керуються держави-члени організації під час здійснення ними міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності. Проаналізовано основні положення установчого акту ВОІВ – Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 1967 року.

Ключові слова: міжнародна організація, Всесвітня організація інтелектуальної власності, спеціалізована установа ООН, міжнародне співробітництво, інтелектуальна власність.

Постановка проблеми. Необхідність виходу на ринок об'єктів права інтелектуальної власності, відсутність на міжнародній арені ефективних засобів захисту прав творців та винахідників наприкінці 19 століття зумовили необхідність розроблення міжнародних договорів, які би встановлювали порядок здійснення прав та виконання обов'язків у сфері інтелектуальної власності. Історії відомий випадок, коли представники держав відмовилися брати участь у Міжнародній виставці винаходів у м. Відень та представляти свої екземпляри через побоювання, що інші держави можуть вкрасти їхні ідеї та використати їх з метою виготовлення таких же винаходів та їх продажу.

Специфічний характер відносин у даній сфері зумовлюється унікальністю об'єктів відносин, а саме винаходів, творів, про-

мислових зразків, корисних моделей, баз даних, наукових відкриттів, виконань, оскільки всі ці об'єкти є результатами інтелектуальної та/або творчої діяльності людини, а також змістом прав та обов'язків як осіб, що створили об'єкт, так і тих, хто його використовує.

Створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) було об'єктивно необхідним та важливим етапом у процесі співробітництва держав у сфері інтелектуальної власності. Адже дана організація покликана виробляти міжнародні стандарти щодо реєстрації, виведення на міжнародний ринок об'єктів права інтелектуальної власності, порядку та меж використання цих об'єктів невластниками, механізмів захисту прав творців об'єкта права інтелектуальної власності.

Тому актуальним є з'ясування основних цілей, компетенції даної міжнародної організації, системи її органів з метою визначення ролі, значення та місця ВОІВ серед усіх інших суб'єктів міжнародного права та учасників міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності.

Основна кількість наукових праць із цієї теми присвячені дослідженню міжнародних механізмів охорони інтелектуальної власності на міжнародному рівні загалом. Необхідно згадати таких українських та російських авторів, як А.М. Минков, Н.В. Богданов, Л.Г. Кравець, О.В. Іонова, С.Ю. Зоря, А.Х. Абашидзе та ін. Одними з небагатьох науковців в Україні, які опосередковано займалися саме аналізом діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності, є Г.О. Андрощук, Л.І. Работягова, Н.В. Бочарова.

Метою статті є з'ясування цілей, задля досягнення яких була створена та діє Всесвітня організація інтелектуальної власності, детальний опис внутрішньої структури даної міжнародної організації, аналіз компетенції кожного з органів ВОІВ, визначення ролі та значення ВОІВ в організації міжнародного співробітництва у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Організація Об'єднаних Націй є універсальною міжнародною організацією, покликаною забезпечувати безпеку у всьому світі та співробітництво у всіх сферах міжнародних відносин. Задля більш ефективного здійснення такого співробітництва на базі ООН було створено 16 різних спеціалізованих установ, які представляють собою самостійні міжнародні організації. Відповідно до статті 57 Статуту ООН, різні спеціалізовані установи, створені міжурядовими угодами і наділені широкою міжнародною, визначеною в їх установчих актах, відповідальністю в галузях економічній, соціальній, культури, освіти, охорони здоров'я і подібних сферах, будуть поставлені у зв'язок з Організацією відповідно до положень статті 63 [1]. Стаття 63 Статуту ООН передбачає повноваження саме Економічної та Соціальної Ради укладати угоди з цими спеціалізованими установами та встановлювати таким чином зв'язок цих організацій з ООН. Так, між ООН і ВОІВ діє угода, яка насамперед передбачає відповідальність ВОІВ за належне здійснення нею своєї компетенції.

Передумовою створення ВОІВ було зростання значення інтелектуальної власності, об'єкти якої почали виходити на

світовий ринок, та необхідність світової спільноти встановити гарантії для захисту немайнових та майнових прав творців та винахідників у різних країнах. Ще задовго до створення ВОІВ було прийнято ряд міжнародних договорів у сфері здійснення творчої та інтелектуальної діяльності. У 1883 році було підписано Паризьку конвенцію з охорони промислової власності, положеннями якої передбачається надання допомоги громадянам однієї країни отримати в інших країнах гарантії щодо захисту прав на створені ними винаходи, корисні моделі та промислові зразки. У 1886 році з'явилася Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. У рамках кожного з цих двох договорів було створено Міжнародне бюро для виконання завдань та реалізації положень Конвенцій. Найбільш ефективно здійснення своєї компетенції бачилося в об'єднанні Міжнародних бюро в одну організацію, що й відбулося в 1893 році. Нова організація отримала назву Об'єднане міжнародне бюро з охорони інтелектуальної власності та стала своєрідним прообразом сучасної ВОІВ.

У 1967 році державами-учасниками Паризької та Бернської конвенцій була прийнята Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Засновниками ВОІВ стали Паризький та Бернський союзи (держави-учасники Паризької та Бернської конвенцій). Слід зазначити, що Установчим актом організації (стаття 5) встановлено, що членами ВОІВ можуть бути не тільки держави Союзів, а й інші держави, зокрема, якщо вони які є членами ООН, спеціалізованої установи ООН, стороною Статуту Міжнародного суду або Міжнародного агентства з атомної енергії, або якщо Генеральна Асамблея запросила державу бути членом даної організації.

Україна є членом ВОІВ з 1970 року після ратифікації Конвенції про заснування.

Згідно з останніми даними, що містяться на офіційному сайті ВОІВ, організація нараховує 193 держави-члена.

Однією з найважливіших характеристик міжнародної організації є цілі, які ставлять перед собою держави-члени та викладають їх в установчому акті організації. Цілі представляють собою певну загальну мету, задля досягнення якої створюється організація. Цілі визначають обсяг компетенції організації, її функції, способи здійснення нею повноважень, структуру її органів тощо.

У Конвенції про заснування ВОІВ визначенню цілей присвячена стаття 3. Відповідно до цієї статті перед організацією було поставлено такі задачі:

– сприяти охороні інтелектуальної власності у всьому світі шляхом співпраці держав і у відповідних випадках у взаємодії з будь-якою іншою міжнародною організацією;

– забезпечувати адміністративну діяльність Союзів [2].

Знову ж таки, деякі елементи цілей організації можна спостерігати ще в преамбулі Конвенції. З тексту преамбули вбачається, що держави мають за мету заохочення творчої діяльності шляхом установа охорони інтелектуальної власності та модернізації діяльності Паризького та Бернського Союзів.

Цілями зумовлюються напрями діяльності організації, тобто її функції. Проаналізувавши статтю 4 Конвенції про заснування ВОІВ, можна зробити висновок, що основна діяльність організації полягає в сприянні охороні інтелектуальної власності, забезпеченні виконання положень міжнародних договорів, виробленні нових правил, норм, стандартів та сприянні укладенню нових міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності, забезпеченні діяльності спеціальних служб, що діють з метою полегшення охорони прав інтелектуальної власності.

Для виконання функцій міжнародної організації на основі установчого акту створюються та діють органи, які наділяються відповідним обсягом компетенції. Оскільки правосуб'єктність міжнародної організації є похідною від правосуб'єктності держав-членів, тому саме від їхнього волевиявлення залежить обсяг компетенції органів міжнародної організації.

Держави-засновники Міжнародної організації інтелектуальної власності визначили її внутрішньоорганізаційну структуру таким чином: існує 3 головні органи – Генеральна Асамблея, Конференція та Координаційний комітет, секретаріатом організації є Міжнародне бюро, яке очолює Генеральний директор.

У склад Генеральної Асамблеї входять ті держави, які є одночасно членами ВОІВ та хоча б одного із Союзів (Бернського чи Паризького). Таке застереження існує тому, що, як ми зазначали раніше, членами ВОІВ можуть бути не лише ті держави, які приєдналися до Паризької та Бернської конвенцій. Можемо зробити висновок, що набуття державою членства у ВОІВ не має наслідком автоматичне приєднання до вищезазначених міжнародних договорів.

Повертаючись до Генеральної Асамблеї, слід зазначити, що цей орган є пленарним, рішення приймаються більшістю голосів. За загальним правилом, встановленим у Конвенції про заснування ВОІВ, рішення Гене-

ральної Асамблеї вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало дві третини членів, тобто кваліфікована більшість. Для певних категорій питань встановлюється інша мінімальна кількість голосів. Наприклад, для схвалення заходів, що стосуються адміністрації зі здійснення міжнародних угод, потрібна більшість у три чверті поданих голосів [2], так звана висококваліфікована більшість. Найбільш важливим питанням, що може вирішувати Генеральна Асамблея, є, мабуть, схвалення угоди з ООН. Тут вимагається більшість у дев'ять десятих голосів. Генеральна Асамблея приймає бюджет, загальний для обох Союзів, може запросити будь-яку державу стати членом організації, здійснює іншу компетенцію, передбачену статтею 6 установчого акту організації.

Конференція є органом, в який входять абсолютно всі члени ВОІВ, включаючи тих, хто не є учасниками Союзів. До компетенції органу належить проведення переговорів та розроблення рекомендацій щодо загальних питань у сфері інтелектуальної власності. Також Конференція уповноважена приймати поправки до Конвенції про заснування ВОІВ, приймати власний бюджет на 2 роки та програму діяльності, запрошувати держави, які не є членами організації, на засідання як спостерігачів.

Координаційний комітет складається з держав-членів організації за умови, що вони також є членами Виконкомів Бернського та/або Паризького Союзів. Даний орган є скоріше консультативним і підпорядковується Генеральній Асамблеї, яка призначає Генерального Директора – очільника Координаційного комітету. Компетенція органу включає в себе надання консультацій та порад іншим органам ВОІВ, Союзам щодо різних адміністративних, фінансових й інших важливих питань, здійснює підготовку проектів порядку денного для Генеральної Асамблеї та Конференції.

Міжнародне бюро є секретаріатом ВОІВ, яке очолює Генеральний директор. Він також виконує обов'язки Секретаря в Генеральній Асамблеї, Координаційному комітеті та Конференції або призначає на цю посаду іншу особу. Для того щоб ВОІВ через свої органи могла ефективно реалізовувати свої функції, їй надається відповідний обсяг правосуб'єктності. ВОІВ володіє міжнародною правосуб'єктністю, що є похідною від правосуб'єктності її держав-членів.

Міжнародні організації як похідні або вторинні суб'єкти міжнародного права відрізняються від держав (первинних суб'єктів) перш за все тим, що в міжнародних організаціях відсутній суверенітет.

Звідси необхідно зробити висновок: міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій носить договірно-правовий характер. У зв'язку з цим у доктрині міжнародного права говорять про специфічну, або функціональну правосуб'єктність міжнародної міжурядової організації, зумовлену її компетенцією, зафіксованою в установчому акті [3, с. 24].

Щодо ВОІВ можна зазначити, що її практична діяльність виявляється насамперед в укладенні міжнародних договорів та здійсненні їх адміністрування, нагляду за дотриманням їхніх положень. У сфері інтелектуальної власності існує багато міжнародних актів, які розширюють, удосконалюють та поповнюють охорону інтелектуальної власності. ВОІВ здійснює адміністрування близько 25-ти міжнародних договорів, які стосуються регулювання відносин щодо використання тих чи інших об'єктів інтелектуальної власності. Оскільки з розвитком науки й техніки виникає необхідність урегулювання нових сфер інтелектуальної власності, можна бути впевненими, що кількість міжнародних актів буде збільшуватися.

ВОІВ має право встановлювати відносини з іншими міжнародними організаціями, укладати з ними угоди з метою співробітництва. Як приклад можна привести підписання в 1996 році Угоди про співпрацю зі Світовою організацією торгівлі, адже інтелектуальна власність є важливою частиною міжнародної торгівлі.

На відміну від багатьох інших спеціалізованих установ ООН, ВОІВ самостійно здійснює фінансування власної діяльності. Це зумовлюється наявністю інших джерел фінансування, аніж внесків держав-членів. Наприклад, одним із джерел фінансів є оплата послуг, що надаються Міжнародним бюро. Також це можуть бути різні благодійні внески, подарунки, кошти від продажу публікацій Міжнародного бюро тощо. Ця ознака вирізняє ВОІВ з-поміж інших організацій у рамках ООН та робить її більш самостійною та відносно фінансово незалежною.

Проте все ж таки тісний взаємозв'язок ВОІВ з ООН нікуди не зникне. Ще з 1994 року було укладено Угоду між ООН та ВОІВ, яка встановлює порядок коорди-

нації діяльності та співробітництва цих двох організацій.

На наш погляд, головна роль ВОІВ полягає в тому, що вона своєю діяльністю намагається полегшити процедуру реєстрації права інтелектуальної власності, спонукає творців виходити на міжнародний ринок з продуктами своєї творчої та інтелектуальної діяльності. Зокрема, встановлює такі гарантії охорони прав, які дозволяють особам не хвилюватися, що їхню ідею можуть використати в будь-якій іншій країні в комерційних цілях і порушити право інтелектуальної власності, адже на міжнародному рівні встановлюється захист від таких порушень.

Висновки

Всесвітня організація інтелектуальної власності є однією з організацій, що встановлюють основні міжнародні стандарти та рекомендації у сфері інтелектуальної власності.

Основна мета діяльності організації – сприяння захисту прав інтелектуальної власності в усьому світі. Діяльність ВОІВ полягає в:

- реєстраційних діях;
- забезпеченні співробітництва держав у сфері інтелектуальної власності;
- розробленні програм, стандартів та рекомендацій у сфері інтелектуальної власності.

У межах ВОІВ діють такі органи: Генеральна Асамблея, Конференція, Координаційний комітет, Міжнародне бюро. ВОІВ володіє специфічною міжнародною правосуб'єктністю та спеціальною компетенцією у сфері регулювання відносин із приводу інтелектуальної власності на світовому рівні.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
2. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text
3. Право международных организаций : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / под ред. А.Х. Абашидзе. Москва : Издательство Юрайт, 2016. 505 с.

Alona Babich. World Intellectual Property Organization: goals, structure, competence

The article is devoted to characterization of the World Intellectual Property Organization (WIPO) as one of the specialized agencies of the United Nations. Like all international organizations, WIPO meets a number of specific characteristics. In particular, it has its own permanent internal structure, has international legal personality, acts on the basis of the constituent document, sets goals aimed at ensuring indefinite cooperation in a particular area, based on membership, has its own powers and responsibilities, etc.

In this regard, the article is devoted to analysis of each of these elements that characterize the World Intellectual Property Organization, distinguish it from other subjects of international law and give it exceptional importance in international cooperation on intellectual property.

At the very beginning of the article, the historical preconditions and the objective reasons that contributed to the creation of this international organization are stated. The author of the article draws attention to the importance of proper international regulation of international relations in the field of intellectual property in order to protect the rights of subjects who own the rights to a particular object of intellectual property. We conclude on the importance of the existence of the international organization that develops international standards in the field of intellectual property.

The article clarifies and describes the main goals set by the world community in the field of realization of intellectual property rights. The article also pays special attention to the analysis of the internal organizational structure of the international organization, i.e. the system of its bodies. The procedure and powers of each of the WIPO bodies are described. No less important subtopic, which is considered in this article, are international agreements, the provisions of which are guided by the member states of the organization in the implementation of international cooperation in the field of intellectual property. The main provisions of the founding act of WIPO – the Convention on the Establishment of the World Intellectual Property Organization of 1967 are analyzed.

Key words: international organization, World Intellectual Property Organization, specialized agency of the United Nations, international relations, intellectual property.

